

Περίληψη - Summary

Σαμαράς Ευάγγελος: «Νησιωτικοί οικισμοί και θαλάσσιοι δρόμοι. Μια μελέτη οικιστικής για τις Κυκλάδες (περ. 1200-700 π.Χ.)»

Αντικείμενο της διδακτορικής διατριβής αποτελεί η οικιστική εξέλιξη στα νησιά των Κυκλάδων κατά τη Μετανακτορική περίοδο και την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (περ. 1200-700 π.Χ.). Εξετάζονται όλες οι θέσεις των Κυκλάδων που έχουν αποδώσει αρχαιολογικό υλικό της περιόδου 1200-700 π.Χ., ανεξάρτητα από τη λειτουργία τους (οικιστική, ταφική, τελετουργική, εργαστηριακή, κ.ά.) και τη μέθοδο απόκτησης του εν λόγω υλικού (συστηματική ή σωστική ανασκαφική έρευνα, έρευνα επιφανείας, τυχαία ευρήματα, κατάσχεση, κ.ά.). Παρά τα σημαντικά κενά στις αρχαιολογικές καταγραφές, εξαιτίας της ανισομερούς έρευνας στις Κυκλάδες, χάρη σε αυτήν την αναλυτική εξέταση των συνολικά 112 θέσεων σε 23 νησιά σχηματίζεται μια κατατοπιστική εικόνα για την κυκλαδική οικιστική εξέλιξη σε τρεις κλίμακες: οικισμός, νησί και νησιωτικό σύμπλεγμα. Η συστηματική διερεύνηση του ζητήματος της κατανομής της κατοίκησης στις Κυκλάδες καταλήγει στη διαμόρφωση ενός μοντέλου, το οποίο ονομάστηκε *οικιστικό εκκρεμές*. Σύμφωνα με αυτό, η κατοίκηση κινείται εναλλάξ μεταξύ δύο άκρων, της διασποράς και της συγκέντρωσης. Το οικιστικό εκκρεμές λαμβάνει υπόψη το σύνολο του διαθέσιμου αρχαιολογικού υλικού και προσφέρει μια ρεαλιστική και πειστική αφήγηση για την οικιστική εξέλιξη και τον τρόπο ζωής στις Κυκλάδες κατά την υπό εξέταση περίοδο. Ωστόσο, ίσως την πλέον σημαντική συνεισφορά του συγκεκριμένου μοντέλου αποτελεί το γεγονός ότι προτείνει μια απολύτως ικανοποιητική ερμηνεία για το «οικιστικό κενό» που παρουσιάζουν οι έως τώρα αρχαιολογικές μαρτυρίες σε αρκετά από τα νησιά των Κυκλάδων κατά τη διάρκεια της περιόδου 1200-700 π.Χ. Σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, τόσο στον ηπειρωτικό όσο και στον νησιωτικό χώρο, παρατηρείται απουσία αρχαιολογικών ευρημάτων του τέλους της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και των αρχών της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου. Το συγκεκριμένο φαινόμενο έχει χαρακτηριστεί από τη σύγχρονη έρευνα ως «οικιστικό κενό», καθώς ολόκληρες περιοχές παρουσιάζονται εγκαταλελειμμένες για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Κατά καιρούς, έχουν διατυπωθεί πολλές ερμηνευτικές προσεγγίσεις που επιχειρούν να διαφωτίσουν αυτήν τη «σκοτεινή» πτυχή της συγκεκριμένης περιόδου, όμως καθεμιά από αυτές παρουσιάζει ορισμένες σοβαρές αδυναμίες, με αποτέλεσμα το ζήτημα του «οικιστικού κενού» να παραμένει ανοικτό. Βάσει του μοντέλου του οικιστικού εκκρεμούς, η διατριβή αυτή υποστηρίζει ότι το «οικιστικό κενό» στις Κυκλάδες της περιόδου 1200-700 π.Χ. οφείλεται στην υιοθέτηση ενός τρόπου ζωής που χαρακτηρίζεται από διασπορά της κατοίκησης και, ως εκ τούτου, από περιορισμένη αρχαιολογική ορατότητα. Η διασπορά της κατοίκησης, μάλιστα, εξηγεί διάφορα φαινόμενα που έχουν προβληματίσει ιδιαίτερα τους μελετητές, όπως η υιοθέτηση της ατομικής ταφής, η ανομοιομορφία των ταφικών εθίμων, το αν υπήρξε κάποια φάση της Πρώιμης

Εποχής του Σιδήρου κατά την οποία δεν κατασκευάζονταν οχυρώσεις, κ.ά. Επιπλέον, το οικιστικό εκκρεμές ενδέχεται να μπορεί να ερμηνεύσει παρόμοια «κενά» κατοίκησης που παρατηρούνται σε άλλες περιοχές και εποχές, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στη διερεύνηση του πεδίου της Οικιστικής βάσει των αρχαιολογικών δεδομένων.

Samaras Evangelos: «Island settlements and sea routes. An Ekistics study of the Cyclades (ca 1200-700 B.C.)»

This dissertation examines the settlement pattern changes on the Cycladic islands during the Postpalatial period and the Early Iron Age (ca 1200-700 B.C.). An analysis of all the Cycladic sites with archaeological data of the period 1200-700 B.C. is conducted, regardless of their function (settlement, burial ground, sanctuary, workshop, etc.) and their source (systematic or rescue excavation, survey, casual finds, seizure, etc.). Despite of important lacunae of the archaeological record due to the uneven amount of research undertaken in different parts of the Cyclades, the exploration of a total of 112 sites in 23 islands offers an enlightening picture of the Cycladic settlement patterns in three different scales: settlement, island and island cluster. Thorough examination of the settlement distribution in the Cyclades results in the construction of a model, which we can call *settlement pendulum*. According to this model, the settlement swings from dispersion to nucleation and backwards. The settlement pendulum takes into account all the available information and offers a realistic description about the settlement pattern changes and ways of life in the Cyclades during the period under consideration. However, the most important contribution of this model is the fact that it may suggest a convincing interpretation of the “settlement hiatus” that the present archaeological record indicates in several of the Cycladic islands during the period 1200-700 B.C. In many Greek regions, both in the mainland and the islands, there is an absence of archaeological evidence from the very end of the Late Bronze Age and the earlier Early Iron Age. This phenomenon is called as “settlement hiatus”, because entire areas seem to be abandoned for long time periods. Several interpretative approaches have been adopted in order to shed light on this “dark” aspect of the period but each of them has serious weaknesses, so the issue of the “settlement hiatus” remains open. Based on the settlement pendulum, this dissertation argues that the “settlement hiatus” of the Cyclades during the period 1200-700 B.C. is owed to the adoption of a way of life that is characterized by dispersed settlement and, thus, low archaeological visibility. Such settlement dispersion explains several phenomena which have been greatly puzzled the scholars, for example the adoption of single burials, the great variability in burial customs, whether there was a phase of the Early Iron Age during which no fortifications were built, etc. Moreover, the settlement pendulum may enlighten similar “settlement hiatus” observed in different times and places, contributing to an expanded understanding of the field of Ekistics based on archaeological evidence.